

M. Saim UYSAL

Kamu bütçesindeki sorunlar büyüyor

22.11.2019

En son açıklanan ocak-ekim bütçe sonuçları ekonomik karar mercilerinin üzerinde önemle durmaları gereken bir sorunu ortaya çıkarıyor. Yaşadığımız ekonomik daralma sonucu başta vergi gelirleri olmak üzere bütçe gelirleri düşmekte, kamu harcamaları ise artış eğilimini arttırmaktadır. 2018 Ekim ayında 5,4 milyar TL olan bütçe açığı 2019 Ekiminde %146 artışla 14,9 milyar TL'ye ulaştı. 12 aylık birikimli bütçe açığı ise (bu süre içindeki Merkez Bankası ihtiyat akçeleri ve kar dağıtımı ile bedelli askerlik ve imar barışı gibi) bir defalık gelirlere rağmen 111,2 milyar TL'ye ulaştı. Bu da gayri safi yurt içi hasılanın %2,7'sine tekabül ediyor.

Bütçenin hem gelir hem de harcama kısmının ikisi birlikte negatif eğilimi artıyor. İthalde KDV ve ÖTV tahsilatları başta olmak üzere tüm vergi tahsilatları önemli ölçüde düştü. Ekim 2019 da vergi gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre ancak %6,3 artış gösteriyor. Aynı dönemde faiz dışı harcamalar %20,6 arttı. Daha da önemlisi vergi gelirleri ile faiz dışı harcamalar arasındaki fark 228 milyar TL'yi aştı. Önümüzdeki dönemde (2020) bir defalık gelirlerinin olmayacağını göz önüne alırsak 2020 de bütçe açığı daha da yükselecektir.

Kamu harcamalarının aşağı yukarı sabit olan kalemlerinde fazla hareket alanı yok. Ancak sosyal güvenlik harcamalarının gittikçe yükselen miktarı çalışan – emekli korelasyonu ve aktüerya dengesi üzerinde tekrar değerlendirme yapma gereği doğuruyor. İşsizliğin %14 dolaylarında seyretmesi,(geniş tanımla işsizlik bu oranında üstünde) genç işsizliğin %27,4'e gelmesi sosyal güvenlik aktüerya dengesinin daha da bozulacağına işaret ediyor.

2020 yılı bütçe rakamları da açıklandı. 2020 yılında toplam 1.095 milyar TL'lik kamu gider bütçesinin 451,1 milyar TL'si cari transferlerden oluşuyor. Bunun da büyük kısmı sosyal güvenlik açığı. Ülkemiz hızla yaşılanıyor. Nüfusumuzun %5,76'sı yani 7.886.000 kişi 65 yaş üstünde. Bundan sonraki süreçte emekli sayımız ve sosyal güvenlik harcamalarımız gittikçe artacak. Aktif çalışabilir nüfusumuza önümüzdeki yıllarda istihdam yaratamazsak kamu bütçesinin gittikçe büyüyecek sosyal güvenlik açıklarını karşılama zorlaşacak.

Bu tespitlerden çıkaracağımız sonuç ülkemiz mutlaka potansiyeli olan %4-5 oranlarında büyümeyi sağlamak zorunda. Yaşadığımız daralma sonucu meydana gelen bütçe açıkları kamu borçlanma gereğinin GSYH ya oranını arttırmaktadır. 2016 yılında %1 olan kamu borçlanma gereği, sırasıyla 2017 yılında %1,8'e, 2018 de %2,5'a ve nihayet 2019 da %3,5'a yükselmiştir. 2020 yılında 300 milyar TL civarında iç borçlanma ihtiyacı var. Kamunun bu zorunlu borçlanma ihtiyacı gelecek yılda faizler üzerinde baskı yapacak. Ayrıca bankaların kamu borcunu karşılamak için fon aktarması kredi vermelerini zorlaştıracak. Dışlama etkisi dediğimiz (crowdingout) büyümeyi zorlaştıracak.

Kamunun borçlanma gereğinin artışı ile özel sektörümüzün yüksek döviz borcu birleşince ülkemizin toplam dış borç stoku 444,9 milyar dolara, bu tutarın GSYH'ya oranı da (2019 2. Çeyrek) %61,9'a geldi. Son yıllardaki borç artışı gerek iç borçta ve gerekse dış borçta hem borçlanma vadelerini kısalttı, hem de maliyetlerini arttırdı.

2020 yılında verilecek bütçe açığı büyüme artışı ile beraber ortaya çıkacak cari açıkla birleşirse "ikiz" açığımız meydana gelir ki bu durum sanayi üretimindeki olumlu gelişme, CDS'lerdeki düşüş ve güven endekslerindeki görece artışa rağmen kırılmanlığımızı arttıracaktır. Bu nedenle makroekonomik dengelerimizin birbiriyle uyumlu bir programla yönetilmesi gerekiyor. Geçmiş olumlu ekonomik süreçlerde en büyük kozumuz olan mali disiplin silahımızı gittikçe kaybetmemizin faturası büyüyor.